

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

Hortobágy: Kékes, rendhagyó sziki jelenségek

MOLNÁR ATTILA

Kékes-puszta a Hortobágy nyugati oldalán fekszik, az Árkus-csatorna mellett, a 33. főúttól északra.

Kékes szelvénye és helyszíne az I. Katonai Felvételen (XXII. columna, 18. sectio) csak az Árkus medréről és a Sószállító útról ismerhető fel. Nem túl gondos térképező készítette, az Árkus és Hortobágy közti nagy területen csak egy nagy, amorf, alakatlan mocsarat tüntet fel Hortobágy közelében, a Ludas-rétet. Kékesen és tágabb környékén ezzel szemben csak legelőt jelöl. Annyit említ a környékről, hogy „A két csárda, a Medgyesy (Meggyes) és a Hortobágy mellett elmenő eger-debreceni országút mindenütt jó. Csak amikor az Arkos (Árkus) csatorna tavasszal mocsaras lesz, akkor kell hidat igénybe venni... Az innen menő többi út különböző mocsarakon át vezet, könnyű járművekkel is csak akkor járhatók, ha a vizek leapadnak, de nehezebbek számára mindig járhatatlanok.”

A Kékes mocsarai kicsik, a puszta jellemzően viszonylag padkás.

Szemben a Nyárijárással, itt rendhagyó talajtani és botanikai jelenségek fordulnak elő. A szikpadkák vakszikjein megjelennek a halofitonok, a *Suaeda salinaria* (...) és a *Salicornia prostrata*, ezek a Hortobágyon a talajvíz és a feltalaj klorid anion dominanciájára utalnak nagy valószínűséggel. Az ürmös gyepekben, azok kopáros részein mindenfelé látni a *Kochia prostrata* egyedeit, míg a *Camphorosma annua* egészen visszaszorul. Ritkán megkerül a *Taraxacum bessarabicum*, ami a Hortobágyon általában hiányzik. A terület nyugati szélén kisebb mennyiségben *Peucedanum officinale* is él.

A puszta egyik érdekessége a közepe táján levő mocsárértben zombékoló *Agropyron elongatum* álmomány. A faj – mint az energiafű egyik potenciális szülője – kétes hírnévre tett szert az utóbbi időben. Az mindenesetre tény, hogy felfedezője, Siroki Zoltán (DATE) nem gondolta több, mint 30 évvel ezelőtt adventívnek, a ma, és közel 15 évvel ezelőtti újrafelfedezésekor (Siroki a termőhelyet hibás néven rögzítette, ami miatt újra kellett keresni a növényt) is impozáns zombékokat alkotott. A zombékok eloszlása véletlenszerű (statisztikai elemzés alapján), nem utal kiindulási gócba.

A lelőhelytől keletre folyó Árkus a Hortobágy első csatornája, eredetileg északi lefolyással készítette Debrecen. Mai, módosított, meghosszabbított állapotában már délre vezet.

Kékes furcsaságára már Magyar Pál is felfigyelt a '20-as években, és erről 1928-as, klasszikus cikkében (*Adatok a Hortobágy növényzociológiai és geobotanikai viszonyaihoz*) számot is adott: „A mult és a jelen ilyen találkozását, de egyúttal a szikes agyag tulajdonságait feltűnően szemlélteti a hajdani mocsárvilágnak az az elkorcsosult kicsiny foltja, melyet a mai Halas-tavaktól délnyugatra, az Árkus közelében találunk... Ezt a rendkívül érdekes kis zombékos területet csupa ellentét jellemzi. A kőkeménnyé száradt zombékok híg pocsolnyából emelkednek ki. Tetejükön valóságos zuzmóeldorádó, gyönyörű példányokkal. Egyéb növényei: *Festuca pseudovina*, *Statice gmelini*, *Peucedanum officinale* (hatalmas példányaitól messzire sárgállik az egész kis terület), *Artemisia monogyna*, *Lotus tenuifolius* stb. A zombék-tönkök aljából *Glyceria poiformis*, *Beckmannia eruciformis*, *Alopecurus pratensis* nyúlnak fel. Tehát amíg ugyanannak a zombék oszlopocskának alja tipikus higrofitá fajokat táplál, addig 10–15 cm-rel feljebb a legxerofitább fajokot találjuk nyilvánvaló jeléül annak, hogy talaja nélkülöz minden higroszkopicitást, talajcsövességet, vagy legalább is minimális mértékben rendelkezik vele... Ez a kis terület (1-1 1/2 k. hold) megérdemelné, hogy mint természeti emlék kéméletben részesüljön, bár az abnormális szárazságtól eltekintve, a zombékos úgy a legelő állat, mint a kaszáló ember számára megközelíthetetlen. A környező területet sem igen legeltetik, mert jóformán semmi sincs rajta.”

Függelék (2010 április)

Időközben megtaláltuk a Magyar Pál leírta területet, egy juhodály mellett, a puszta közepén. Leszámítva azt, hogy a terület nagyságot nagyon rosszul becsülte (több hektáros és nem 1–1,5 hold), szinte semmit nem változott 80 év alatt... Érdekessége: tömeges rajta a sziki lórom (*Rumex pseudonatronatus*). Ez, az utóbb Egyektől délre szórványosként felfedezett ritkaság, legkeletibb populációja.

A II. MÉTA-túra során megálltunk a Debrecen–Balmazújváros út mentén, Ebesnél és itt a *Cytisus albus* ma már *Chamaecytisus rochelii*-nek számít. Az ott talált nem is kevés butabogár (*Pentodon idiota*) az Alföldön ritkaságnak, és jó sztyeppfajnak számít, talán említést érdemel.

Ugyanezen a túrán a következő megálló Nyírőlapos, Nyárijárás volt. A szikes tavakat kutató LIFE program (Boros Emil és mtsai.) a Fecske-rétet nem minősítették fehér vizű szikes tónak, azaz inkább határesetnek mondható. (Kiszáradva attól még fehér medrű.)